

KURTÁG GYÖRGY MESTERKURZUSA, 2024. JÚLIUS 18.

BMC

FESZTIVÁL AKADÉMIA
BUDAPEST | KURTÁG
GYÖRGY MESTERKURZUSA
A KELEMEN
KVARTETTEL

10:00
KONCERTTEREM

MŰSOR:
Bartók Béla: 2. vonósnégyes

I.

2022-ben merült fel a Fesztivál Akadémia Budapest ötlete (abban az évben, amikor hegedűtanári állásra pályázott Kelemen Barnabás a Zeneakadémián), amely azóta mind terebélyesebbé válva virágzik. Kokas Katalin és Kelemen Barnabás művészeti vezetésével egyre több funkciót tölt be, mondhatni, multikulturális „intézmény” lett. Ebből a nagyközönség – melynek egy részét természetesen a zene iránt hallgatóként is érdeklődő muzsikuskok teszik ki – leginkább a hangversenysorozat változatos programjait ismeri-szereti, s azokat a műhelyfoglalkozásokat, amelyeknek nincsenek „műhelytitkaik”. A zenehallgatás non plus ultráját azonban Kurtág György mesterkurzusai jelentik.

Kurtág György 2024. február 19-én töltötte be életének 98. évét. Méltán tarthatjuk tehát kivételes ajándéknak, hogy továbbra is vállalkozik embert-próbáló szellemi kalandra, amennyiben egy háromórás (!) foglalkozás keretében Bartók egyik vonósnégyesével foglalkozik. A mesterkurzus különlegességéhez tartozik, hogy a Mester alkalmi növendéke a Kelemen Kvartett, a FAB rendezvényein gyakori összeállításban, két házaspár részvételével: Kelemen Barnabás – I. hegedű, Jonian Ilias Kadesha – II. hegedű, Kokas Katalin – brácsa, Vashti Mimosa Hunter – cselló.

Ezúttal Bartók 2. vonósnégyesének titkaiba kaptunk beavatást.

Élménybeszámoló. A tikkasztó hőség ellenére zsúfolásig megtelt a BMC előcsarnoka, és fesztivál-léggört árasztott. Rég nem látott ismerősök is találkoztak, baráti társaságok verődtek össze – aligha nehezményezte valaki, hogy a meghirdetethez képest később kezdődött a program. A helyreszóló jegyeknek köszönhetően feszültségmentesen foglalta el helyét a teltháznyi érdeklődő, miközben a főszereplők már a színpadon várták a kezdést. Kivetítőkön követhettük partitúrából a zenét. Az I. tételt koncertprodukcióként tapssal jutalmazta a hallgatóság. És kezdődött az a varázslatos utazás, amelynek során olyan interpretációs (előadói) munkának lehettünk tanúi, amelynek során a hangszeresek a hangzás létrehozójaként (társ)alkotói rangra emelkedtek.

Az a fantasztikus (többek között) Kurtág György tanítási módszerében, hogy miközben rövid részleteket vesz nagyító alá, nem darabokra aprítja az adott művet/tételt, hanem az egyes szegmensek gyémántjait csiszoltatja briliánssá, éppen a nagy egész minősége érdekében. Sorjáznak a többször elismételt fordulatok, és közben megnyílik a hallgató füle – a hallásra. Mind apróbb differenciákat is képes észlelni, s ezáltal maga is mintegy „érdekeltté” válik ebben a sajátos újrateremtésben. Észleli, ahogyan a kottában szereplő előadási jelek („utasítások”) korábbi korrekt megvalósítása hogyan változik át meggyőződéssé, értelmet-tartalmat nyerve.

Visszaköszön egy másik magyar zeneszerző „definíciója”, miszerint a vonósnégyes az a műfaj, amelyben nem lehet hazudni, mellébeszélni. Ezúttal fokozatosan tűnt elő a Dávid-szobor a korábban szikladarabként is tetszetős kőből. Egy hárfaművész hangsúlyozta egy interjúban a magyar nyelvnek azt a szép fordulatát, hogy a hangszeres tevékenységét – játéknak nevezi. Játék – s akkor megintcsak Kurtághoz kanyarodtunk vissza, korszakos jelentőségű (az alkotó és előadóművészek, valamint tanárok és diákok szemléletére elementáris hatást gyakorló) sorozatára, a Játékokhoz, amelynek kötetéhez a jelmagyarázaton túl afféle „előszót” is olvashattunk a mellékletben. Hangsúlyosan történt rámutatás arra, hogy a játék: játék, amit nem kell komolyan venni, ugyanakkor a játékot halálosan komolyan kell venni. A játéknak ezt a kettősségét megtapasztalhattuk a kurzus folyamán is, amikor a magas rendű, mélyértelmű tanítások közben egy-egy mosolyogtató példázattal billentette egyensúlyba a játék-tartalmat Kurtág. Az egyetlen mozdulat gesztus-értékének a különbözőségét az oroszán-példázattal, miszerint az oroszán mancsának egyetlen mozdulatával leteríti a gazellát. Máskor viszont –

ugyancsak egy mozdulattal – kölykét utasítja rendre, akinek ettől semmi bántódása sem lesz. Micsoda különbség. (Ettől kezdve az egyetlen akkord oroszlán-mozdulatait értelmezve hallgattuk...)

Mozdulatok. „Figyeld a kezét!” – súgtam hasznos információt az élménykavalkád által elvarázsoltnak. Mert a mesterkurzus egyik legnagyobb „itt és most” élménye Kurtág instruálásának a figyelemmel követése. És egy idő után, szinte már eleve ráérzünk arra, milyen gesztusokat alkalmaz az adott részlet csiszolásához. Szerencsére megszámlálhatatlan órányi felvétel készült (és remélhetőleg még készülni is fog) Kurtág tanításáról. De aki akár csak egyszer is személyesen részese volt – akár csak hallgatóként – ilyen elemzés-számba menő zene-értelmezésnek, életreszóló tudás-többlettel gyarapodott. Ami nem mérhető, de búvópataként bármikor feltörhet a muzikus-pálya során – probléma-megoldásként, értelmezésként – vagy épp abban segítve, hogy nyitott szívvel tudjon rácsodálkoz(tat)ni részletszépségekre is.

Intermezzo. A zenei élmények, tanulságok sorjázása közben óhatatlanul is „lazít” a hallgató azzal, hogy pillanatnyi figyelmet szentel hallgatótársának/társainak, mintegy kontrollálva: ő is, ők is ugyanazt éli(k) meg? És különleges élmény, amikor találkoznak ilyen tekintetek, megerősítve: igen, valóban nem álmodunk...

És közben talán arra is jut idő, hogy tudatosodjék az egyes hallgatókban az a fejlődés, ami a partitúraolvasásukban mutatkozik meg. Mert partitúrát „olvasni” sokféleképp lehet (a legfelszínesebb, amikor a dallamot követi a tekintet, felvéve a hallgatnivaló tempóját, máskor felszabadultabban ugrál, a dallamhoz immár hozzárendelve a hangszíneket is stb.). A vonósnégyes-partitúránál a több szisztéma egyidejű olvasásában járatlant könnyíti a hangmagasság szerinti elrendeződés (felül a hegedűk, alattuk a brácsa, legalul a cselló), ugyanakkor nehezíti, hogy két sor violinkulcsban, egy brácsakulcsban, egy pedig basszuskulcsban van lejegyezve, mármint általában. A kulcsváltások ébren tartják a figyelmet – jó esetben akusztikus élményként járul ehhez az a hangszínvarázs, amit a szokatlan reláció idéz elő. Ezúttal többszöri meghallgatás során ráérezünk arra a hangszínelményre, amikor a brácsa játssza az akkord legmagasabb hangját, amelyhez a hegedűk biztosítják a fundamentumot. És akkor még nem is beszéltünk a kiírt tempóváltásokról, amelyek módosítják a kottaolvasás „sebességét”. Mindehhez fokozatosan hozzá lehetett szokni, többé-kevésbé talán olyanoknak is, akik korábban maximum zongorakottában tájékozódtak.

Figyelem. Van többféle, így például koncentrált (aktív) és odaadó, mondhatni, önfeladó (amikor belefeledkezünk a környezeti impulzusokba). Működhetnek egyszerre is, intenzíven – de személyreszabott terjedelmük van. És amikor elfogy az intenzitás, hirtelen fáradtság-érzet vesz erőt a pillanatokkal korábban még lelkesedőn is. Vagy épp a kapott impulzusok követelnek ki sajátos én-időt arra, hogy ismételt végiggondolással, végigéléssel rögzülhessenek. Nyilvánvalóan nem az érdeklődés hiánya készítetett mind többeket arra, hogy időközben diszkrétan eltávozzanak. Nekik akkor telt meg a szívük (ld. Amennyit a szív felfoghat magába...).

Másfajta tanulság. A lelkes érdeklődők, a ritka élményre kiéhezettek korántsem kis csapatán végigtekintve, sok arc tűnt muzsikuskörökben ismerősnek. Amiből arra következtetnék, hogy ezúttal is kamatozott a zenei írní-olvasni-tudás haszna: minden bizonynal könnyebb és élményszerűbb volt – ha nem is szigorú következetességgel – kottából követni a kurzust, mint mindenfajta segítség nélkül esetleg beleveszni a részletszépségekbe. A kottakép egyszersem sok tanulsággal is járt, gyakorló muzsikusoknak megkönnyítve az interpretációs elképzelések lényeglátó kivitelezését. És megannyi olyan jelentéstöbblettel gazdagodhattunk, amelyekre egyébként a kottakép láttán aligha tudtunk volna rátalálni. A Kék-sza-kál-lú” tercekben ereszkedő fordulatok eszünkbe-szívünkbe vésődött – s talán az előadók is csak segítséggel fedeztek fel jellegzetes Fából faragott fordulatokat szólamukban.

A vetített kotta a koncerteken kívül odahaza felvételeket is hallgatót arra (is) bízta: ne restelljen néha kottával a kézben hallgatni zenét. A zene – hangoztatta Pernye András – vizuális művészet. A vizualitásnak ezt a komponensét sem szabad elhanyagolni, nehogy a tanult muzsikus is háttérzenévé degradálja a maga számára a felvételeket, és alkalmi élménnyé a hangversenyeket.

Fittler Katalin

II.

A MESTERKURZUS KÉPEI¹

¹ BMC Facebook

Kokas Katalinnal

Fittler Katalinnal
(Fotó: Bosnyák Csilla)

